

1949-cu il 12 avqust tarixli Cenevre Konvensiyaları və onlara 1977 və 2005-ci illərdə olaraq edilmiş üç protokol Beynəlxalq Humanitar Hüququn (BHH) əsasənətləri sayılır. Silahlı münacişlər hüququnu kimin tanınan Beynəlxalq humanitar hüquq da, öz növbəsində, iki qola ayırt:

- Cənove hüquq

- Haqa hüquq

Cənove hüquq döyüdə ar-
ılışlı etməyən hərbçilərin və
döyüdə aməaliyyatlarında bilaşış
istirak etməyən şəxslərin, yəni
mülliət həlinin mühafizəsinə ha-
nərlər.

Haqa hüquq hərbi emal-
yatlardan zamanı döyüdə tərafların
hüquq və usaqalarını müəyyən
edir və döyməne qarşı istifadə
edilən vasitələri məhdudlaşdırır.

1949-cu ilda İsvərvənen Ce-
nevə şəhərində keçirilmiş kont-
randa dörd Cenevre Konvensiya-
si qəbul edilmişdir:

I. Qurdukları silahlı qüvvələrde
yaralıları və xəstələrin vəziyyəti-
nin yaxşılaşdırılması haqqında,
II. Dənizdəki silahlı qüvvələr-
də yaralıları, xəstələrin və gəmi
qazasına uğrayanların vəziyyəti-
nin yaxşılaşdırılması haqqında,

III. Hərbi əsirlər rəftər ha-
qında,

IV. Mühərbi zamanı mülli
şəxslərin müdafiəsi haqqında,
1977-ci ve 2005-ci ilədən Kon-
vensiyaya protokollar olaraq edil-
mişdir.

Üç elave protokol:

I. Beynəlxalq silahlı münaciş-
lər zamanı tətbiq edilir,

II. Qeyri-beynəlxalq silahlı mü-
acişlər zamanı tətbiq edilir,

III. Üçüncü elave emblemən
qəbul (Qızıl Kristal).

Umumilikdə, Cenevre Kon-
vensiyaları onlara elave edilmiş
protokollar silahlı münacişlər
zamanı yaralı, axəsta və gəmi
qazasına uğramış hərbçilərin vəziyyəti-
nin yaxşılaşdırılmış, hərbi əsir-
lər barəcən, mülliət həlali
kəməklik göstərmək və umumilik-
da, humanitar hüquq ilə mühafizə
edilən şəxslər qarşı müvafiq rəf-
tən tamın etmək hüququnu müyə-
yən edir.

Hal-hazırda dünyada 190-dan
çox dövləti Avenevre Konvensiyaları-
na imza atmışdır. Oeyd edək
ki, Azərbaycan hökuməti de 1993-
ci ildən Konvensiyalara qoşul-
muşdur.

BMT-nin Baş Meclisinin
14 dekabr 1974-cü il tarixli Qən-
nasıması itibarət "Qadın və
usaqalar fəvqələndə hallarda, sil-
ahlı münacişlər dövründə müdafi-
əsi haqqında bayannamə"da de-
yilir.

Hamilqılıcılık və şəxslər
məmənəsinə baxmayaq, bər cəx-
xalqları hələ də məlli azadlıq hə-
rəkatlarının qəddarcasına yatarı-
nır, qadınları və usaqalar da daxili ol-
maqla, qadınlarda qəddarcasına yar-
ıtlılığı ağır itklər və səyyasət-həsabız
iztrüklərlə getirən müstəmləkəçiliklə,
irriqolqlu, qadelli və oncaq aqalı
boyundurğu altında olmasının fakt-
ından derindən narahat olaraq.

Əsas azadiqların və insan
şəxsiyyətinə layiqatının avaklı kimi
ciddi pozuntularla məruz qalması,
eləcə də, acənbi müstəmləkə
aqlığını və irqi aqalı heyata ke-
çirən dövlətlərin avaklı kimi bey-
nəlxalq humanitar hüquq pozma-
şınla bağlıdır, dərinən təsəffünlə-
diyi bildirər.

Fövqələndə vəziyyətlərə və sil-
ahlı münacişlər dövründə qadın-
ları və usaqalar müdafiəsi ha-
qında bu Bayannamənəntən təntənə-

surətdə elan edir və təşkilatın bün-
tün üzv dövlətlərini bu Bayanna-
mənde ciddi əməl etməye çağırır:

1. Mülliət həlali, xüsusilə, onun və
münaciş hissəsi olan qadınlara və usaqalar, səyyasət-hə-
sabız, ezbə-əziblər galır. Hü-
cum edilməsi və onun bombard-
man olunması qadandır və belə
hərəkatlar pişənməlidir.

2. Hərbi emalyyatların ged-
sində Kimyavi və bakterioloji sil-
lahdan istifadə edilmiş 1925-ci il
Cenevre Protokolunun, 1949-cu il
Cenevre Konvensiyalarının və
Beynəlxalq Humanitar Hüquq
Prinsiplərinin və biabırı sakılda
pozulması deməkdir və müdafiə-
siz qadın və usaqlar daxil olma-
la, mülliət həli arasından an boyuk
itklərə sabob ola, və qəlyallaya
pişənməlidir.

3. Bütün dövlətlər qadınlara
və usaqalar müdafiəsi üçün mü-
hüm təminatlar veran 1925-ci il
Cenevre Protokolunu və 1949-cu
il Cenevre Konvensiyalarına, hamçin-
nının silahlı münacişlər
dövründə insan hüquqları ha-
met edilməsinə aid digər beynə-
lxalq hüquq aktlarına müvafiq əhə-
diləklərini tətbiq etməlidirlər.

4. Silahlı münacişlərde, ec-
nəbi arazilərdə hərbi emalyyat-
larda və ya hələ də müstəmləkə
aqlığında olaraq arazilərdə hərbi
emalyyatlarında istirak edən
dövlətlər qadınlara və usaqalar
müraciətinə qadınlardan və
məmənələrdən. Təqib, işçənə, coza-
tadılər, alçaldıcı davranış və
zorakılıq, o cümlədən, əhəlinin
mədəni haqqında 1949-cu ilədə
mədəni haqqında 1949-cu ilədə

vəzifələr getirən müstəmləkəçiliklə,
irriqolqlu, qadelli və oncaq aqalı
boyundurğu altında olmasının fakt-
ından derindən narahat olaraq.

Əsas azadiqların və insan
şəxsiyyətinə layiqatının avaklı kimi
ciddi pozuntularla məruz qalması,
eləcə də, acənbi müstəmləkə
aqlığını və irqi aqalı heyata ke-
çirən dövlətlərin avaklı kimi bey-
nəlxalq humanitar hüquq pozma-
şınla bağlıdır, dərinən təsəffünlə-
diyi bildirər.

5. Mühərbi edən tərəflərin
hərbi emalyyatları gedisində və
ya işğal edilmiş arazilərdə, həs-
bəxanı salma, ığcınca verme,
gülələmə, Kültəv habəse alma,
kollektiv cezalandırma, mənzillər
dağıtmış və yaşayış yerindən zor-
la qovma da daxili olmaqla, qadın-
lara və usaqalar qarşı tövədikləri
bütün repressiya və qodarlıq, in-
sanlıqdan kəndi davranışın forma-
lari cinayətkar hərəkətlər sayılır.

6. Mülliət həlali mansub olan
ve şəhər, öz müqəddərətin, təyin-
netmə, məlli azadlıq və istiqlali-
yat uğrunda mübarizədən fövqə-
ləndə vəziyyətlər və hərbi münaciş-
lər şəhərinə düşən və ya işğal
olunmuş şəhərdən qadınlar
və usaqalar, ev-ekşidik, qan-
dadan, tibbi yardımdan, yaxud in-
san hüquqları haqqında ümumi
bayannamən, Mülli və Siyasi
Hüquqlar haqqında Beynəlxalq
Paktin, İqtisadi-Sosial və Mədəni

surətdə elan edir və təşkilatın bün-
tün üzv dövlətlərini bu Bayanna-
mənde ciddi əməl etməye çağırır:

1. Mülliət həlali, xüsusilə, onun və
münaciş hissəsi olan qadınlara və usaqalar, səyyasət-hə-
sabız, ezbə-əziblər galır. Hü-
cum edilməsi və onun bombard-
man olunması qadandır və belə
hərəkatlar pişənməlidir.

Azərbaycan hökuməti Kon-
vensiyaları rətəli gallən əhdəliklə
tərəfdən çıxmış və bunu müvafiq
olaraq "Qızıl Xaç və Qızıl Ay-
para emblemlərindən istifadə və
onların müdafiəsi" dairə a a 6
may 2001-ci il tarixdə 128-İ Ə
saylı Qanun qabul etmişdir. A-
zərbaycan Respublikası Prezidenti
11 iyun 2001-ci il tarixdə Ferman
vermişdir. Həmin Qanuna görə
Azərbaycan Respublikasının era-
zisində "Qızıl Xaç və Qızıl Ay-
para emblemlərindən istifadə edil-
mesi" üzündə nazəratı Azərbay-
can Qızıl Aypara Camiyatı və öz
salahiyətləri daxilində Azərbay-
can Respublikasının müvafiq icra
hakimiyəti orqanları heyata ke-
çirirler.

Azərbaycan Qızıl Aypara Ca-
miyatı (AZQAC) eBeynəlxalq Qızıl
Xaç Komitəsinin (BOXK) maliyyə
destəyi ilə Beynəlxalq Qızıl Xaç
və Qızıl Aypara Hərakatı, Beynəlxalq
Humanitar Hüququn
əsasları və camiyyətin fealiyyəti
baretdə malumatın yayımı proq-
ramının həyata keçiriləcək. Proqram
çərçivəsində ictimaliyatı arasında
"Qızıl Xaç və Qızıl Aypara" em-
blemlərinin düzgün istifadə qay-
daları haqqında məlumatların yar-
ıyma həyata keçirilir.

Mühərbi qurbanlarının 1949-cu il-
ədəsi haqqında 1949-cu ilədə

Hüquqlar haqqında Beynəlxalq
Paktin, Uşaq Hüquqları Beyannamə-
sinin, yaxud Beynəlxalq Hüquq
ünətindən digər aktlarının hüquqlar
müvafiq olaraq digər digər aymamız
hüquqlardan məhrum edilməli-
dir.

Azərbaycan hökuməti Kon-
vensiyaları rətəli gallən əhdəliklə
tərəfdən çıxmış və bunu müvafiq
olaraq "Qızıl Xaç və Qızıl Ay-
para emblemlərindən istifadə və
onların müdafiəsi" dairə a a 6
may 2001-ci il tarixdə 128-İ Ə
saylı Qanun qabul etmişdir. A-
zərbaycan Respublikası Prezidenti
11 iyun 2001-ci il tarixdə Ferman
vermişdir. Həmin Qanuna görə
Azərbaycan Respublikasının era-
zisində "Qızıl Xaç və Qızıl Ay-
para emblemlərindən istifadə edil-
mesi" üzündə nazəratı Azərbay-
can Qızıl Aypara Camiyatı və öz
salahiyətləri daxilində Azərbay-
can Respublikasının müvafiq icra
hakimiyəti orqanları heyata ke-
çirirler.

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti
yanında Kütłəvi İnformasiya Vəsitələrinin
İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu maliyyə
dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqların
müsəfəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət
səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi
fəallığının artırılması" istiqaməti
çərçivəsində hazırlanıb

Beynəlxalq hüquqa dair Cenevre Konvensiyaları

gundaların və usaqaların ibarət
hissəsinə qarşı bi kimi təbədirlər
da qadəqanlı, qadınlara qarşı
təmələnmiş vənələmələr və
qadınlara qarşı tövədikləri
bütün repressiya və qodarlıq, in-
sanlıqdan kəndi davranışın forma-
lari cinayətkar hərəkətlər sayılır.

7. Cenevre Konvensiyaları
və 1925-ci il tarixli Qən-
nasımanın 14 dekabr 1974-cü il tarixli
Qadın və usaqalar fəvqələndə hallarda,
silahlı münacişlər dövründə müdafi-
əsi haqqında bayannamə"da de-
yilir.

8. Cenevre Konvensiyaları
və 1925-ci il tarixli Qən-
nasımanın 14 dekabr 1974-cü il tarixli
Qadın və usaqalar fəvqələndə hallarda,
silahlı münacişlər dövründə müdafi-
əsi haqqında bayannamə"da de-
yilir.

9. Cenevre Konvensiyaları
və 1925-ci il tarixli Qən-
nasımanın 14 dekabr 1974-cü il tarixli
Qadın və usaqalar fəvqələndə hallarda,
silahlı münacişlər dövründə müdafi-
əsi haqqında bayannamə"da de-
yilir.

Beynəlxalq humanitar hüquqa
əsasən Qızıl Xaç, Qızıl Aypara və
Qızıl Kristal emblemlərinə təməl
şəkildə nəzərən qoyulmalıdır. La-
mənəzənən onlara mədəni, dini, si-
yasi və digər mənənə verilir ki, bu
da emblemlərin silahlı münaciş-
lər qurbanlarına, asılıhəl qüvvələr-
in tibbi idarətəməstərə personallına
və humanitar təşkilatların işçiləri-
na veridilə müdafiə deyərini təhlük-
əli alına bilir. Emblemlərdən Cenevre
Konvensiyalarına və onlara
etibarət 12-ci Cenevre bağlanmış aşa-
ğıkı konvensiyalara qoşulsun:

"Döyünlər ordularla yaralıları
və xəstələri vəziyyətinin yaxşı-
laşdırılması haqqında" Konvensiya;
"Hərbi əsirlər rəftər haqqında"
"Mühərbi zamanı mülliət hə-
lalinin müdafiəsi haqqında" Kon-
vensiya;

10. Azərbaycan Respublikası
Ali Sovetinin sədrinə tapşırılmış
ki, bu qanunlar qəbul edildikdən
sonra əlavə edilən 62-ci (idönen)
müraciət. Beynəlxalq Qızıl Xaç və
Qızıl Aypara Hərakatının tərkib
hissələri və eləmətlər tarixi
qeyd edəcəkdir.

Haqa Konvensiyası (harbi
konfliktlər zamanı mədəni deyər-
lərin qorunması haqqında) 1954-

Vahid Əmərov,
Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru